

საქართველოს სოფლის მეურნეობაში ინოვაციური მენეჯმენტის შესახებ

თეიმურაზ ალაგვიძე
სტუდენტ-დოქტორანტი

ანოტაცია

საქართველოში დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, მძიმე სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობა ჩამოყალიბდა, ეკონომიკა არნახული მასშტაბებით შემცირდა, განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში აგრარული სექტორი აღმოჩნდა, რომლის განსავითარებლად არ არსებობდა სახელმწიფო და უცხოური ინვესტიციები; მართალია 1990-იანი წლებიდან ხორციელდება სასოფლო-სამეურნეო მიწების პრივატიზება, მაგრამ დაქუცმაცებული მიწები ფერმერული მეურნეობის განვითარების დამაბრკოლებელია. გლობალიზაციის თანამედროვე ეტაპზე, დარგი აკმაყოფილებს პროდუქტებზე სამამულო მოთხოვნასაც კი, იზორტდამოკიდებულება და არასაკმარისი კონკურენტუნარიანობა ჩვეულებრივი მოვლენა გახდა. კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნის მიხედვით, საქართველოს აგრარულ სექტორი როგორც ინვესტიციების, ასევე ინოვაციური მიდგომების გამოყენების დეფიციტს განიცდის და აუცილებელი ეფექტიანი ინოვაციური მენეჯმენტის მექანიზმების ამოქმედება, რომელიც წაახალისებს აგრარული ეროვნული პოტენციალის ამოქმედებას და დააჩქარებს იმპორტჩანაცვლების პროცესებს, რაც კონკურენტუნარიანი პროდუქციის გამოშვებას ნიშნავს, რის გარეშეც ვერ გავხდებით ევროკავშირის სრულუფლებიანი წევრი.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციური მენეჯმენტი; ინოვაცია; ინვესტიციები; სოფლის მეურნეობა.

1990-იან წლებში, ყოფილი საბჭოთა კავშირის დაშლისა და საქართველოში დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, უმძიმესი სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობა ჩამოყალიბდა, ეკონომიკა არნახული მასშტაბებით შემცირდა, განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში აგრარული სექტორი აღმოჩნდა; ტრადიციული ეკონომიკური ურთიერთობები მოიშალა, ახალი კი დროულად ვერ ჩამოყალიბდა. ამ სექტორის განსავითარებლად არ არსებობდა სახელმწიფო და უცხოური ინვესტიციები; მართალია 1990-იანი წლებიდან განხორციელდა სასოფლო-სამეურნეო მიწების პრივატიზება, მაგრამ დაქუცმაცებული მიწები ფერმერული მეურნეობის განვითარების დამაბრკოლებელი აღმოჩნდა. დღემდე დარგში შექმნილი მდგომარეობა მძიმეა, მთლიანი სამუშაო ძალის ნახევარზე მეტი აქ არის დასაქმებული და 2019 წელს მთლიან გამოშვებაში დარგის წილმა მხოლოდ 6.6% შეადგინა [10]; ვერ ვაკმაყოფილებთ სამამულო მოთხოვნის დიდ ნაწილს, გავხდით იზორტდამოკიდებულნი, კონკურენტუნარიანი პროდუქცია დეფიციტურია და ეს მაშინ, როდესაც დარგში მინიმალურია განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობა, სათანადოდ გამოყენებული არ არის ინოვაციური მენეჯმენტის შესაძლებლობები და სხვ. აქვე აღსანიშნავია პოზიტიური მოვლენებიც: ღვინო-მასალეობის, თხილის და სხვ. პროდუქციის ექსპორტის ზრდა და დივერსიფიცირება. ამ პრობლემების ასპექტები გამოკვლეულია სხვადასხვა მკვლევარების ნაშრომებში [1-9]. მოცემული ნაშრომის მიზანია საკვლევი პრობლემის შესახებ საქართველოში არსებული მდგომარეობის გაანალიზება და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება.

საქართველოს აგრარულ სექტორში აუცილებელია ინოვაციური მიდგომების გამოყენება და ეფექტიანი ინოვაციური მენეჯმენტის ამოქმედება, რომელიც ეროვნული პოტენციალის აქტიურად გამოყენებისა და იმპორტჩანაცვლების შესაძლებლობას მოგვცემს. ეს კი კონკურენტუნარიანი პროდუქციის გამოშვებას ნიშნავს, რის გარეშეც ვერ გავხდებით ევროკავშირის სრულუფლებიანი წევრი. ცხადია, მიმდინარე გლობალიზაციის პირობებში ინოვაციური, ერთმანეთთან კონკურენტუნარიანი სანარმოთა ფუნქციონირება და განვითარება შეუძლებელია თანამედროვე ინოვაციური მენეჯმენტის მეთოდები გამოყენების გარეშე. [14, გვ.3]. როგორც ცნობილია, ინოვაციური მენეჯმენტი ინოვაციური მიზნების ფორმირებასა და რეალიზაციას - რესურსების რაციონალურ გამოყენებას უზრუნველყოფს. საქართველოს ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის სასურველ პირობებს ქმნის, სადაც შესაძლებელია მაღალი კონკურენტუნარიანი პროდუქტის (მათ შორის ეკოლოგიურად სუფთა) წარმოება. გასათვალისწინებელია ტრადიციები და კვლიფიკაცია, წარმოების დარგობრივი და ტერიტორიული სპეციალიზება, მონოკულტურების წარმოების მაღალი პოტენციალი. სამწუხაროდ, როგორც ზემოთ აღინიშნა, სისტემური ტრანსფორმაციის პირობებში აგროსამრეწველო კომპლექსი მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა. საქართველოში ეკონომიკის განვითარება დიდად დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად სრულყოფილი მართვის მექანიზმები დაინერგება აგრობიზნესში. ეს პრობლემა ზოგადად ახალი არ არის, მაგრამ აქტუალურია გარდამავალი ეკონომიკის მქონე საქართველოსთვის. ჩვენთან, სანარმოებმა უკვე დაიწყეს ინოვაციური მენეჯმენტის შემდეგი

მეთოდების დანერგვა: სიახლის შექმნა-შეთავაზება; ახალი ბაზრების ათვისება; ინოვაციური სანარმოების ჩამოყალიბება და ა.შ. ამასთან, ამ მიმართულებით საჭიროა შესაბამისი კონცეფციის შემუშავება, რომელიც დაეფუძნება ახალ ცოდნას, ახალ საინფორმაციო-კომუნიკაციურ ტექნოლოგიას, კონკურენტული ბრძოლის აქტიურ მეთოდებს, ნარმოების ინოვაციურ მენეჯმენტს. [15, გვ.19].

როგორც აღინიშნა, სოფლის მეურნეობა განიცდის მწვავე საინვესტიციო დეფიციტს, რაც განპირობებულია ფერმერთა უმრავლესობის მცირე შემოსავლიანობითა და დაბალკონკურენტუნარობით. ამ პრობლემის დასაძლევად საჭიროა ფერმერთა სახელმწიფო ფინანსური მხარდაჭერის შემდგომი გაძლიერება სასოფლო-სამეურნეო ნარმოებაში ინოვაციების დანერგვით, ფართოდ უნდა დაიგეგმოს სოფლად ინოვაციური მეწარმეობის ხელშეწყობი მექანიზმები, მათ შორის ხელმისაწვდომი უნდა გახდეს დაბალპროცენტუანი გრძელვადიანი კრედიტები და სხვ. [16, გვ.85-86].

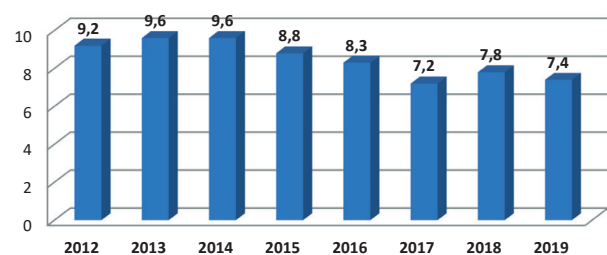
ვინაიდან ეკონომიკური რესურსები ქვეყნის ეროვნული სიმდიდრეა, დიდი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს მათ გონივრულ გამოყენებას, რესურსებიდან მეტი ამონაგები მივიღოთ. სამწუხაროდ, საქართველოში ეკონომიკური რესურსები არარაციონალურად გამოიყენება, მაგრამ მისი გამოყენების კარგი პესპექტივები არსებობს. აგრობიზნესში წარმატების მიღწევისათვის მთავარი ამოცანაა ინოვაციური გარდაქმნების განხორციელება, მიწების კონსოლიდაცია, ფერმერული მეურნეობების განვითარება. ეს შესაძლებელია, თუ სწორად სწორად გავიანგარიშებთ აგრობიზნესში ინვესტიციებიდან მოსალოდნელ მოგებიანობას, კომერციულ რისკს, ნარმოების სხვადასხვა ფაქტორების გავლენას, პარტნიორობის შესაძლებლობას. [17, გვ.22].

საქართველო ჯერჯერობით დაბალგანვითარებულია საინფორმაციო საინოვაციო ტექნოლოგიების თვალსაზრისით, რომლის გარეშე ქვეყანა პროგრესირებადი ვერ იქნება. ასეა სოფლის მეურნეობაშიც, სადაც აუცილებელია მიწის ეროზიისაგან დაცვა-განვითარება და პროდუქტიულობის მატება. ეს კი ახალი მოწინავე ტექნოლოგიების გარეშე ვერ მიიღწევა. ასე მაგალითად, მიწის თავისდროული მორწყვით, სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა მოსავლიანობა, საქართველოს პირობებში, საშუალოდ 1.5-ჯერ, ხოლო დაჭაობებული ფართობებიდან ზედმეტი წყლის მოცილებით - 1.3-ჯერ შეიძლება გაიზარდოს. [18, გვ.139]. მიწის გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლებაში ამ ეტაპზე მხოლოდ კერძო ინვესტიციები არასაკმარისია და განსაკუთრებული როლის შესრულება სახელმწიფოს შეუძლია, რომელმაც მიწის დაცვა-შენარჩუნების მიზნობრივი პროგრამების დამუშავება და განხორციელება უნდა უზრუნველყოს. [17, გვ.22-24].

სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური გარემო განპირობებულია მრავალმხრივი ბუნებრივ-ეკო-

ნომიკური ფაქტორისა ზემოქმედებით, რაც დიდად განსხვავდება რეგიონულ და მიკრორეგიონულ ჭრილში, გასათვალისწინებელია რიგი: სეზონური, ეკონომიკურთან ერთად ბიოლოგიური, ინვესტიციების გრძელვადიანი უკუგების ფაქტორები და სხვ. ამასთან, სოფლის მეურნეობის ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური გარემოს მართვა საკმაოდ სპეციფიკურ, კომპლექსურ-ინტეგრირებულ და მომავალზე ორიენტირებულ მიდგომას მოითხოვს - მხედველობაში გვაქვს: ეკონომიკურ-მატერიალური რესურსები, ნარმოების ინტენსიფიკაცია, მართვა (მათ შორის რისკების), ინფორმაციული უზრუნველყოფა, ინოვაციური ინვესტიციები. [17, გვ.25-26]. ამ უკანასკნელის განვითარება და პროდუქტიულობის ზრდა, შეუძლებელია მყარი საინვესტიციო-წამახალისებელი ბაზის გარეშე. საჭიროა ინვესტიციების მკვეთრად ზრდა ადამიანურ კაპიტალში, ბიოლოგიური რესურსების შექმნა-განვითარებაში, ენერგო- და რესურსდამზოგი ტექნიკის და მეცნიერებატევადი ტექნოლოგიების შექმნასა და დანერგვაში. ამ თვალსაზრისით, ბოლო პერიოდში პოზიტიური მოვლენები შეინიშნება ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური გარემოს გამოყენებისა და, საერთოდ სოფლის მეურნეობაში პროდუქტიულობის ზრდის თვალსაზრისით, მაგრამ ეს აშკარად არასაკმარისია სამამულო მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად კი, რასაც ადასტურებს მთლიან სამამულო პროდუქტში დარგის წილის შემცირება. (ნახაზი 1).

ნახაზი 1. საქართველოს სოფლის მეურნეობის წილი (%) მთლიან სამამულო პროდუქტში, 2012-2019 წწ.

შედგენილია ავტორის მიერ საქსტატის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით: <https://www.Geostat.Ge/ka/modules/categories/196/soflis-meurneoba> 23.11.2020.

როგორც ჩანს, სოფლის მეურნეობის სპეციალიზებაში არასტაბილურობა ჯერჯერობით შენარჩუნდება, ვიდრე სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გასაღების ყოფილი და ახალი ბაზრების დაბრუნებით არ იქნება მიღწეული მეხილეობის, მევენახეობის, მებოსტნეობის, მეჩაიეობის და მეციტრუსეობის და სხვ. დარგების განვითარების ოპტიმალურად რეალური და ამასთან, მისაღები პირობები და მასშტაბები. [17, გვ.27].

სოფლად ეროვნული ეკონომიკური რესურსების ეფექტიანად გამოყენების გარეშე, შეუძლებელია აგრარული წარმოების პოტენციალის ამაღლება-მართვა და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა. გარდამავალ პერიოდში სოფლის მეურნეობაში შემცირდა არა მარტო ძირითადი კაპიტალით აღჭურვის, არამედ მატერიალური რესურსებით უზრუნველყოფის დონეც. ეს კი, მკვეთრად ამცირებს მიწის გამოყენების ეფექტიანობას. [17, გვ.127]. ქვეყანაში სათანადოდ ვერ ვიყენებთ საერთაშორისოდ აპრობირებულ მოწინავე მართვის მეთოდებს, სრულყოფილად არ არის ჩამოყალიბებული ინოვაციური სახელმწიფო პოლიტიკა, არც აგრარული საწარმოების ხელშეწყობი ქმედითი მექანიზმია შექმნილი და მიუხედავად ამისა, რეზიდენტი კომპანიები, სათანადო ხელშეწყობის შემთხვევაში, მზად არიან განავითარონ პროდუქტის ხარისხი, მიიღონ საერთაშორისო ISO სერტიფიკატები და დამკვიდრდნენ

უცხოურ ბაზრებზე. თუმცა, როგორც აღინიშნა, ეს პროცესი ნელი ტემპით მიმდინარეობს.[14, გვ.163-164].

მთლიანობაში, საქართველოს აგრარულ სექტორი, როგორც ინვესტიციების, ასევე ინოვაციური მიდგომების გამოყენების დეფიციტს განიცდის და აუცილებელია ეფექტიანი ინოვაციური მენეჯმენტის მექანიზმების ამოქმედება, რომელიც წახალისებს აგრარული ეროვნული პოტენციალის ამოქმედებას და დააჩქარებს იმპორტჩანაცვლების პროცესებს, რაც კონკურენტუნარიანი პროდუქციის გამოშვებას ნიშნავს, რის გარეშეც ვერ გავხდებით ევროკავშირის სრულყოფილებიანი წევრი, მითუმეტეს, რომ გლობალიზაციის პირობებში ინოვაციური, ერთმანეთთან კონკურენტუნარიან საწარმოთა ფუნქციონირება და განვითარება თანამედროვე ინოვაციური მენეჯმენტის მეთოდების გამოყენების გარეშე შეუძლებელია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბარათაშვილი, ე., ქუთათელაძე, რ., გვაჯაია, რ., ყურაშვილი, გ. (2011). საინვესტიციო მენეჯმენტი. (რედ-რი ანზორ აბრალაძე). თბილისი, 310 გვ.
2. თვალჭრელიძე, ა., სილაგაძე ა., ქეშელაშვილი, გ., გეგია დ. (2011). საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამა. თბილისი, 312 გვ.
3. კენჭაძე, დ. ინოვაციები-კომპანიის წარმატებული მომავლის გარანტი <https://davidkenchadze.Ge/ka/blog/243> 23.11.2020.
4. პაპავა, ვლ. (2015). საქართველოს ეკონომიკა: რეფორმები და ფსევდორეფორმები. თბილისი, ინტელექტი, 238 გვ.
5. სიჭინავა, ალ. (2010). ინვესტიციები. თბილისი, 350 გვ.
6. ხმაღაძე, კ. სოფლის მხარდაჭერის პროგრამის ეფექტიანად განხორციელებისათვის. «სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარების პრიორიტეტები», - შრომების კრებული. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი, 2012. გვ. 566-570.
7. Atanelishvili, t., Silagadze, a., Silagadze, l.(2020). Some economic problems of the post-soviet states after the global financial crisis. Bulletin of the Georgian National Academy of SCIENCES, 2020, 14(3), pp. 149-154.
8. Koguashvili, p., Chikhladze, n.(2020). Innovative Approach to the Rural Development in Georgia. Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences, 2020, 14(1), pp. 160-164.
9. Trott, Paul (2008). Innovation Management and New Product Development. 581 p.
10. <https://www.Geostat.Ge> 21.11.2020.
11. <http://davidkenchadze.Ge/ka/blog/243> 19.11.2020.
12. <https://idfi.Ge/public/upload/idfi/2020/Qashibadze1.Pdf> 12.11.2020.
13. <http://dl.Sangu.Edu.Ge/pdf/dissertacia/gkutateladze.Pdf> 13.11.2020.
14. <http://eprints.Iliauni.Edu.Ge/7318/2/წიგნი.Pdf> 11.11.2020.
15. <https://core.Ac.Uk/download/pdf/78235650.Pdf> 21.10.2020.
16. <http://dspace.Nplg.Gov.Ge/bitstream/1234/165512/1/Disertacia.Pdf> 20.11.2020.
17. https://www.Bsu.Edu.Ge/text_files/ge_file_9997_1.Pdf 19.11.2020.
18. <http://www.Nplg.Gov.Ge/dlibrary/collect/0002/000486/Mereklishvili%20M..Pdf> 17.11.2020.